

Fokozott érdeklődés a föld iránt

A 2008 óta tartó pénzügyi és gazdasági válság – ma már látjuk, hogy megkésvé – ráirányította a társadalmak figyelmét az európai gazdaság gyengeségeire. Iparágakat ért el a recesszió, elmaradtak a fejlesztések, a beruházások, s munkahelyek ezrei szűntek meg. A válság idején a tőke átcsoportosítása is megkezdődött, s a megélhetés forrásainak, lehetőségeinek a keresése okán – elsősorban a földtulajdonszerzésnél – nőtt az új érdeklődők száma mind a tőkebefektetések, mind a mezőgazdasági tevékenység során kialakítható munkalehetőségek és jövedelemszerzés iránt. Ennek okairól beszélgettünk Tóth Istvánval, a Mezőgazdasági Szövetkezők és Termelők Országos Szövetsége titkárával.

♦ *Miért volt és van szükség a mezőgazdaságban a támogatásokra?*

– A fejlett országok, az Európai Unió is, polgáraiak megfelelő mennyiségű és minőségű, mérsékelt árú élelmiszerral való ellátása, valamint a mezőgazdasági termelők jövedelmbiztonsági kockázatainak csökkentése érdekében több évtizede alkalmazták a támogatásokat a mezőgazdasági termelés szabályozására. A hazai termőföldek értékállóságába vetett hit, az uniós támogatások felzárkóztatása és kiszámíthatóságuk, a megélhetési kényszer és sok esetben a tárgyyszerű ismeretek, a járulékos kötelezettségek ismeretének hiánya mind hozzájárult ahhoz, hogy nőtt a földtulajdonlás és a földhasználaton keresztül megszerezhető uniós területalapú támogatások iránti igény. A mezőgazdasági termelés – az ipari tevékenységektől eltérően – a természetben, vagyis szabad téren folyik. A növényi produkció színtere a szántóföld, a legelő, amelyek termése nagy mértékben függ az időjárástól, a csapadék mennyiségétől, eloszlásától és a hőmérséklet változásaitól. A termés mennyiségét, a bevételeket, a jövedelmet, megbízható előrejelzések hiányában egy termelési ciklusra megtervezni,

megbecsülni szinte lehetetlen. A mezőgazdasági termelés egyébként is bonyolult kölcsönhatásban lévő biológiai rendszerek részeként valósul meg. Mindebből következik, hogy a beruházások és a költségek megtérülési kockázata nagyon magas. A kiszámíthatatlan termésmennyiségek sokszor hektikus piaci ármozgásokat idéznek elő, ami a fogyasztók számára indokolatlanul magas élelmiszerárakat eredményezhet, más esetben pedig a termelőknek hozhat a költségeik szintjét el nem érő értékesítési árakat. Ahhoz, hogy a termelés továbbra is kiegyensúlyozottan folyjon és a piac hektikus ármozgásai ne gyűrűzzenek be, mindenképpen szükség van a támogatások kifizetésére.

♦ *De változnak az idők, és a gazdálkodóknak egyre több feltételnek kell megfelelniük a támogatások igénybevételehez.*

– Így igaz. S onnan közelitem a választást, hogy az elmúlt évtizedek agrárpolitikáinak hatására végbement fejlődés keretében – elsősorban a technológiai fejlesztéseknek köszönhetően – a fizetőképes kereslet kielégítésére a globális piacokon már megtalálható a szükséges élelmiszermennyiség. Az új helyzetet érzékel-

ve, gazdasági stabilitást feltételezve az Európai Unió agrárpolitikai reformja keretében új szempontok, új célok, új feladatok kerültek előtérbe, amelyeket a regisztrált termelőknek teljesíteniük kell a támogatásért cserébe. Ezek közül a legfontosabbak a környezet, a természet, a tájjelleg megóvása, az élelmiszerbiztonság szavatolása, az állatjóléti előírások betartása, és nem utolsósorban a foglalkoztatás növelése. Az Európai Unió támogatásai csak akkor vehetők igénybe, ha a gazdálkodók teljesítik a szigorú jogszabályi követelményeket. A termelés során az előírt kötelezettségek betartása többletköltségekkel jár, ami növeli az unióban előállított élelmiszerek, mezőgazdasági termékek önköltségét, és rontja a termelés hatékonyságát, egyben a versenyképességét is. Ezzel szemben az unióba behozott harmadik országbeli élelmiszerek termelésénél a mezőgazdasági alapanyagok esetében nem követelik meg ugyanazokat az előírásokat, mint amit az unió, és amivel hátrányba hozzák az uniós termékeket, a belső és külső piacokon egyaránt.

♦ *Mi okozza a társadalmi vitákat?*

– Egészséges és teljesen természetes folyamat, hogy az egyes termékeket előállító és értékesítő mezőgazdasági vállalkozások egymás versenytársai. Eltérő természeti adottságokkal, gazdasági háttérrel és szakmai felkészültséggel folytatják a tevékenységüket, alkalmazkodva – a vállalkozásokat sok esetben hátrányosan megkülönböztető – jogszabályi feltételekhez. Már ez a helyzet is előidéz érdekütközéseket a földtulajdonért, a föld használatáért folyó versenyben, gazdasági téren, és mindezek társadalmi, politikai vitaként is megjelentek. Az uniós agrárpolitika legutóbbi reformjának

vezérfonala az, hogy a teljesítményalapú, az előállított termék mennyiségéhez kötött támogatásokat területalapú, kapacitás-jellegű jövedelemkiegészítő támogatás váltotta fel, amelynek odaitéléséhez nem feltétel a mezőgazdasági árutermelés, azonban a szántóföldeken, gyepeken teljesíteni kell a környezetvédelmi, természetvédelmi előírásokat. A támogatási rendszer változtatásával előállt egy többféle-képpen kihasználható helyzet, ami lehetővé tette a támogatás megszerzését azok számára is, akik korábban nem folytattak mezőgazdasági tevékenységet, és a későbbiekben sem akarnak árutermeléssel foglalkozni. Az uniós rendszerben, azon túl, hogy a tényleges árutermelés folytatása nélkül is hozzá lehet jutni a területalapú támogatáshoz, tovább tetézi a problémát, hogy ezek az álgazdálkodók a pénzt ugyanúgy elviszik a mezőgazdaságból, vidékről, mint ahogyan az a mintegy egymillió földtulajdonos is elviszi a földbérleti díjakon keresztül, akiknek semmi köze a mezőgazdasági tevékenységhez. Ezek a pénzek nem kerülnek vissza a mezőgazdaságba, és emiatt a társadalmilag, gazdaságilag fenntartható vidék forrásai csökkennek. További feszültséget eredményez, hogy mintegy 300–400 ezer hektár gyepterületen úgy lehet hozzájutni a szántóterületekkel azonos

támogatáshoz, hogy a hozamot nem takarítják be, állatot nem legeltetnek rajta, és a gyepek jellege miatt környezetvédelmi, természetvédelmi ráfordítások sem szükségesek. Így válik érthetővé, hogy a szántó- és gyepterületek birtoklása és „használata” vonzó spekulációs célponttá vált, s ebből ered a társadalmi vita többsége is.

♦ *Mi a gondja a legális árutermelet folytató vállalkozásoknak és gazdálkodóknak?*

– A tényleges árutermelet folytató gazdálkodók és vállalkozások országos átlagban a termelés során – az időjárástól függően – veszteséget vagy nyereséget könyvelnek el. A magyar gazdálkodók az Európai Unió átlagos támogatottsági szintjét 2012-ben érik el, most egyenlítődik ki a támogatásbeli hátrány. Így nyílik lehetőség arra, hogy kedvezőtlen időjárási és piaci viszonyok esetén a támogatás kiegyenlítheti a gazdálkodók veszteségeit, lehetővé téve számukra a hosszú távú termelést, adófizetést, foglalkoztatást és beruházásokat. Különös része a vitának, hogy a nagyobb méretű üzemek egyesek szerint aránytalanul több támogatást kapnak, mint a kisebb méretű üzemek és gazdálkodók, akik jóval többen vannak, de a támogatásból kevesebbet kapnak. A nagyobb méretű üzemekkel kapcsolatban megfogalmazódott az igény, hogy csökkentsék a nekik járó támogatások összegét, mert aránytalanul nagy a részesedésük. Azok az állítások, amelyek szerint a nehezen beazonosítható „tőkés nagyüzemek” viszik el a támogatásokat, számunkra értelmezhetetlenek. A tényleges helyzet ugyanis az – amit az agrárgazdaságról szóló kormányzati jelentés is megerősít –, hogy a meghirdetett összes támogatásból a társas vállalkozások részére történt kifizetések részaránya 55, míg az egyéni vállalkozások részesedése 45 százalék. Ezen az arányon belül viszont a közvetlen támogatások 53 százalékát

magánszemélyek és egyéni vállalkozások igényelték, és 47 százalékát társas vállalkozások. Ezek a számok tükrözik a földhasználati viszonyokat is.

♦ *S hogyan oszlanak meg a támogatási jogcímekek?*

– Az egyes jogcímekeken nyújtott támogatások eloszlása között vannak különbségek, amelyek értelemszerűen indokolják az eltéréseket. Ilyenek lehetnek a termelés szerkezetbeli eltérések, az állattenyésztés folytatása, a termelésfejlesztés, a beruházások megvalósítása. A versenyképesség fejlesztése érdekében nyújtott támogatások 73 százalékát tár-

rovállalkozások részaránya 53 százalék, a kisvállalkozások és a középvállalkozások 17, illetve 16 százalékkal részesednek a támogatásból.

♦ *Mi jellemzi a nagyüzemi gazdaságok tevékenységét?*

– A nagyobb összegű támogatásra jogosult üzemek általában vegyes gazdálkodást folytatnak (szántóföldi növénytermesztés, kertészet és állattenyésztés), árutermelető gazdaságként hasznosítják az általuk használt földterületeket és veszik igénybe az uniós forrásokat, kiegészítve saját megtakarításait a fejlesztések, beruházások megvalósítása

gességét. Úgy gondolom, nem kellene az üzemméret alapján szembeállítani a gazdaságokat, mert Európában mindenütt helye van a sokszínű üzemszervezetnek, s a mezőgazdaság nem politikai csatározások helyszíne.

♦ *Ön szerint mi volna az optimális helyzet?*

– Véleményünk szerint az árutermelet folytató, adófizető, foglalkoztató és hosszú távra beruházó gazdaságokat megilleti a mindezzel arányos támogatás kifizetése, szemben azokkal, akik nem folytatnak árutermeletet, elkerülik az adófizetést, egyáltalán nem vagy

sas vállalkozások igényelték, de ők is azok, akik vállalták befektetéseik kockázatát – miközben munkahelyeket teremtettek, bővítették a foglalkoztatást. Ugyanakkor a zöldség- és gyümölcsstermesztésben, a juh- és kecsketartásban az egyéni gazdaságok jutottak több forráshoz. Amennyiben a támogatási jogcímekek megoszlását üzemméret szerint tekintjük át, akkor világosan cáfolható a nagyüzemi túlsúly. A támogatások 86 százalékát a mikro-, kis- és középvállalkozások kapták, és 14 százalékát egyéb üzemek, amelyek között a legnagyobb összegű támogatásokat megszerző, kizárólag állami tulajdonban lévő nemzeti parkok, valamint a 250 főnél többet foglalkoztató vállalkozások találhatók. Sokat elárul az is, hogy a 10 főnél kevesebb munkaerőt foglalkoztató mik-

érdekében, és legálisan foglalkoztatnak. A nagyobb méretű üzemek jelentős része kis- és középvállalkozás (szövetkezet, rt., kft.), amelyeknek sok kis résztulajdonosa van. Köztük megosznak az uniós támogatások, így előfordul, hogy egy egyéni vagy családi vállalkozó arányosan jóval nagyobb támogatáshoz jut, mint a kis résztulajdonosok, akik összefogva, közösen, a méretgazdaságosságot megvalósítva jelennek meg a termelésben és a piacokon.

– Elgondolkodtató még az is, hogy vannak olyanok, akik „délelőtt” bírálják a társas gazdálkodást és a hozzá kötődő értékesítést, sokat tesznek annak érdekében, hogy háttérbe szoruljon vagy megszűnjön, ugyanakkor „délután” az összefogás apostolaként kárhoztatják az együttműködés hiányát és hirdetik a szüksé-

illegálisan foglalkoztatnak és beruházást nem végeznek. A kiskapukra, kedvezményekre épülő támogatásigénylés nem hasznos, mondhatni káros a vidéknek, nem hasznos az országnak, és az Európai Uniónak sem, hiszen az elhúzódo válságban a fogyasztóknak is szükségük van a megfizethető árú élelmiszerre, éppúgy, mint az országnak a mezőgazdaság minél jobb teljesítményére. Példa erre a tavalyi mezőgazdasági hozamérték és exportteljesítmény növekedése, GDP-hez való hozzájárulása. Jó lenne, ha a társadalmi vitákban a tények és az érvek nagyobb szerepet kapnának a közvélemény tájékoztatásában, mert az érintettek akár vesztesei vagy nyertesei a támogatásoknak, pontosan ismerik a helyzetet – de a laikusok tájékoztatása sok esetben egyoldalú.

H. GY.